

Asia: VN/17016/2024

Hallituksen esitys ilmailun turvallisuutta edistäviksi säädöstarkistuksiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Traficom on osallistunut lakimuutosten valmisteluun ja sen näkemyksiä on huomioitu jo valmisteluprosessin aikana. Viraston asiantuntijoilta saatujen kommenttien perusteella esitämme hallituksen esitykseen vielä seuraavat huomiot:

1. Työnantajalle ilmoittaminen lupakirjan tai kelpoisuustodistuksen peruuttamisesta

Traficom pitää tärkeänä, että lupakirjaan tai kelpoisuuteen liittyvistä viranomaisen toimenpiteistä olisi tarvittaessa mahdollista ilmoittaa henkilön työnantajalle tai toimeksiantajalle jo siinä vaiheessa, kun rajoittamis-, keskeyttämis- tai peruuttamistoimenpiteiden valmistelu viranomaisessa aloitetaan, jos henkilö työskentelee lentoturvallisuuteen vaikuttavissa tehtävissä. Keskeisimpiä henkilöryhmiä tämän kannalta ovat lentäjät ja lennonjohtajat. Nykyinen lainsäädäntö velvoittaa henkilön itsensä ilmoittamaan viranomaiselle ja työnantajalle kelpoisuudessaan tapahtuneista muutoksista, mutta jos henkilö itse jättää noudattamatta näitä vaatimuksia, säännökset eivät oikeuta viranomaista ilmoittamaan asiasta hänen työnantajalleen. Tällä on merkitystä etenkin päihteiden käytöstä tai mielenterveysongelmista johtuvissa tapauksissa, jolloin tehtävään soveltumattoman henkilön työskentely esimerkiksi matkustajalentokoneen ohjaamossa olisi voitava välittömästi estää. Rautatieliikenteen ja merenkulun alalla on jo olemassa vastaavaa lainsäädäntöä.

Liikenteen palveluista annetun lain 227 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla jokaisella on oikeus yksittäisluovutuksena saada tiedot henkilön oikeudesta kuljettaa liikennevälinettä tai muusta henkilöluvan voimassaolosta ja laajuudesta. Tämän säännöksen perusteella työnantajalle voitaisiin luovuttaa tieto lupakirjan tai kelpoisuustodistuksen peruuttamisesta, jos hän sitä pyytäisi, mutta Traficom ei voi antaa näitä tietoja oma-aloitteisesti. Ilmailualan työnantajat eivät säännöllisesti tarkista viranomaiselta henkilöstönsä lupakirjojen ja todistusten voimassaoloa, ellei sitä ole erityistä syytä epäillä, joten tämä säännös ei riitä estämään mahdollista lentoturvallisuuden vaarantumista.

Yksityiskohtaisena huomiona Traficom muistuttaa, että lupakirjan peruutuksen sijasta kyseessä voi olla myös sen voimassaolon keskeyttäminen määräajaksi. Esimerkiksi lentomiestien lääketieteellisen kelpoisuustodistuksen voimassaolon keskeyttäminen saatetaan usein ensin tehdä asianosaista kuulematta, ja vasta sen jälkeen todistuksen peruuttaminen kuulemismenettelyn kautta. Käsillä voi myös olla tilanne, jossa henkilön kelpoisuutta rajoittava seikka on väliaikainen, ja siitä syystä lupakirjan tai todistuksen voimassaolo keskeytetään määräajaksi tai toistaiseksi. Myös näistä tilanteista tulisi voida tarvittaessa ilmoittaa henkilön työnantajalle tai toimeksiantajalle. Traficom esittää ilmailulain 143 §:n 4 momenttiin ja liikenteen palveluista annetun lain 243 a §:ään ehdotettujen tekstien sekä perustelutekstien muuttamista siten, että niissä otettaisiin huomioon myös voimassaolon keskeyttäminen.

Lupakirjan tai todistuksen peruuttamista tai keskeyttämistä koskevan tiedon antamiseen liittyy henkilön yksityisyyden suojaan ja tietosuojaan liittyviä näkökohtia. Näiden huomioon ottamisesta on toki riittävällä tasolla huolehdittava, esimerkiksi siten, ettei työnantajalle ilmoiteta toimenpiteen syytä, vaan ainoastaan tieto siitä, että henkilön lupakirjan tai todistuksen peruutus-, keskeytys- tai rajoitusprosessi on käynnissä. On kuitenkin muistettava, että toisessa vaakakupissa punnittavana perusoikeutena voi pahimmillaan olla usean sadan lentomatkan oikeus elämään.

2. Viranomaisen mahdollisuus puuttua ilmailutoimintaan, johon ei vaadita lupaa tai ilmoitusta

Traficomien valvontatoiminnassa on ajoittain tullut esiin tilanteita, joissa jonkin ilmailualalla toimivan yrityksen tai henkilön toiminta selvästi vaarantaa lentoturvallisuutta, mutta viranomaisella ei ole siihen puuttumiskeinoja, koska ilmailulain ja liikenteen palveluista annetun lain seuraamussäännökset koskevat vain luvan- tai ilmoituksenvaraista toimintaa. Lentoturvallisuuteen vaikuttavissa tehtävissä voi kuitenkin toimia myös sellaisia yrityksiä ja henkilöitä, joilta ei vaadita lupaa tai ilmoitusta. Lakiehdotuksen perusteluissa jo mainittujen esimerkkien lisäksi viime aikoina kehittynyt toimintamuoto on myös osaomistukseen perustuva lentotoiminta (fractional ownership), jossa henkilö hankkii osuuden joko ilma-aluksesta tai sitä hallinnoivasta organisaatiosta ja saa sitä kautta käyttöoikeuden myös yrityksen muuhun lentokalustoon. Tällainen toiminta katsotaan ei-kaupalliseksi eikä siihen vaadita lentotoimintalupaa, jos se täyttää tietyt edellytykset. Kuitenkin jos yritys toiminnassaan jättäisi noudattamatta turvallisuusvaatimuksia niin, että lentoturvallisuus vaarantuu, viranomaisen olisi voitava puuttua siihen ensi vaiheessa huomautuksen tai varoituksen kautta ja viime kädessä kieltämällä toiminta.

3. Puhalluskokeet

Traficom kannattaa sääntelyä, joka antaisi työnantajalle oikeuden määrätä lentoturvallisuuteen vaikuttavissa tehtävissä työskentelevä henkilöstö puhalluskokeeseen myös silloin, kun kyseessä ei ole pakkokeinolaissa tarkoitettu epäily syyllistymisestä ilmaliikennejuopumukseen. Tämä olisi tärkeää myös EU-lainsäädännön velvoitteiden noudattamiseksi: lentotoiminta-asetuksen (EU) 965/2012 liitteen IV kohdassa CAT.GEN.MPA.170 veloitetaan lentotoiminnan harjoittaja laatimaan

ja panemaan täytäntöön puolueeton, avoin ja syrjimätön menettely, jolla ehkäistään ja havaitaan psykoaktiivisten aineiden (alkoholin ja muiden päihteiden) väärinkäyttö ohjaamo- ja matkustamomiehistön ja muun turvallisuuteen välittömästi vaikuttavan henkilöstön keskuudessa. Vastaava sääntely puhalluskokeista on erityyppisopimuslain (756/2011) 13 luvun 19 a ja 19 b §:ssä, ja se olisi perusteltu myös lentoliikenteessä.

4. Lentoestelupia koskeva sääntely

Traficom kannattaa lentoestelupia koskevan sääntelyn muuttamista lakia sovellettaessa ilmenneiden epäselvyyksien korjaamiseksi.

Viitaten oikeusministeriön lakiesityksestä antamaan lausuntoon Traficom toteaa, että emme näe estettä sille, että 158 a §:n 1 momenttiin ehdotetusta pykälätekstistä jätettäisiin pois kaksi viimeistä lausetta, jotka koskevat asianosaisten kuulemista. Mahdollisesti perusteluissa voitaisiin kuitenkin todeta, että lupapäätökseen sovelletaan hallintolain säännöksiä asianosaisten kuulemisesta, sekä luetella lentoestelupakysmyksissä tyypillisesti kuultavia toimijoita.

5. Ilmailulainsäädännön jatkokehittämisen tarve

Ilmailualan EU-sääntelyn lisääntymisen myötä kansallista ilmailulainsäädäntöä sovelletaan yhä pienempään osaan Suomessa harjoitettavasta ilmailutoiminnasta. Lain lukijalle ei helposti avaudu, kuinka laajalti toimintaa koskevat sisällölliset vaatimukset onkin haettava EU-lainsäädännöstä, ja miten rajalliseen määrään toimintaa ilmailulain säännöksiä sovelletaan. Ilmailulaissa on myöskin edelleen säännöksiä, jotka luontevammin soveltuisivat liikenteen palveluista annettuun lakiin (kuten 5 luku). Ilmailulain ja sen eri lukujen soveltamisalaa olisikin tarpeen selventää niin, että se rajautuisi tarkemmin suhteessa EU-lainsäädäntöön ja toisaalta liikenteen palveluista annettuun lakiin. Samoin julkisen hallintotehtävän siirtoja ja niissä käytettäviä menettelyjä olisi tarpeen tarkastella perusteellisesti sekä ilmailulain että liikenteen palveluista annetun lain osalta. Traficom on valmis tukemaan ministeriötä näiden asioiden jatkovalmistelussa.

Traficom avustaa tarvittaessa mielellään ministeriötä hallituksen esityksen viimeistelyssä.

likkanen Leila

